

פסוקים ופסיעות: מסעות במקורות

לומדים יהדות כל היום בכל מקום בעולם
תכנית לימודים 2018

NOV.11.18

www.theglobalday.org

A Project of the Aleph Society

מסע אל השם שלי (יסודי)

לתלמידי בית הספר היסודי

הקדמה (15 דקות)

הערה למנחה: ביחידה זו התלמידים מתבקשים למצוא את השורשים של שמותיהם ושל שמות המשפחה שלהם. אם התלמידים אינם מכירים את ההיסטוריה המשפחתית שלהם, אפשר לשלוח איתם הביתה את הפעילות המצורפת כמה ימים לפני העברת היחידה, כדי שישאלו את הוריהם (או הסבים והסבתות שלהם) לעזור להם לחקור את המשפחה. אפשר להתאים, להשמיט, או להחליף כל אחת מן השאלות בפעילות כדי להתאימה לצרכי הקבוצה.

ברוכים הבאים ליום העולמי ללימוד יהדות!

היום נחקור את ההיסטוריה המשפחתית שלנו דרך שמות, ונברר מה המסע שמאחורי כל שם עשוי לספר לנו על עצמנו. נראה כיצד שמותינו עשויים לעטות משמעות שונה כאשר הם מושמעים בפי אנשים שונים. נברר מדוע שמות הם חשובים, ונקרא על הרקע מאחורי כמה שמות מיוחדים בתנ"ך. נלמד על נקודת המבט המיוחדת של היהדות בנוגע לשמות.

על פי המסורת היהודית, לשמות יש משמעות מיוחדת. הם מספרים לנו על העבר שלנו, ומגלמים תקווה לעתיד. לעיתים קרובות אנשים קרויים על שם קרובי משפחה, ולפעמים על שם דמויות מקראיות.

מנין הגיע השם שלכם? נתחיל במסע בעקבות השם.

פעילות 1: מי אני ומה שמי?

< חלקו לתלמידים את דף הפעילות להשלמה. כאשר הם מסיימים, בקשו מכם מן התלמידים לשתף את הכיתה בתשובותיהם.

לשמותינו עשויה להיות השפעה עלינו, וכינויים שונים עשויים להשפיע על האופן שבו אנחנו מרגישים ברגע מסוים. לשמות עשויה להיות משמעות משתנה לפי האדם שהוגה את השם.

< שאלו את הקבוצה:

1. מי קורא לכם בשמכם המלא? כיצד אתם מרגישים כאשר קוראים לכם בשמכם המלא?
2. האם אתם נוהגים באופן שונה כאשר אנשים קוראים לכם בשמות שונים? כיצד?
3. האם יש לכם שמות חיבה עבור חברים? מה גורם לכם להשתמש בשם חיבה?
4. איזה כינוי שלכם הכי אהוב עליכם? מדוע?
5. האם לדעתכם השם שניתן לכם מתאים לכם? מדוע?

חלק ראשון: שם חדש (15 דקות)

לפעמים אנחנו צוברים שמות נוספים מאוחר יותר בחיים, כמו שמות חיבה או תארים. השמות שאנו רוכשים לנו משקפים חוויות שעברנו, שאנחנו משתפים עם העולם דרך השם. לעיתים קרובות שם החיבה או הכינוי נובע מתוך פעולות או תכונות שאיתן אנחנו מזוהים.

נקרא כעת ביחד מקור מקראי. בתורה, שמות הדמויות מעבירים לנו מידע חשוב על אודות הדמות, ולעיתים מבהירים את חשיבות הדמות. הסיפור על יעקב מתרחש כאשר הוא עומד לחצות את הנהר בדרכו הביתה, חזרה לארץ כנען. מאוחר בלילה מופיע איש זר על גדת הנהר, ומתחיל להיאבק ביעקב! בהמשך הסיפור מתברר שהאיש הוא למעשה מלאך, שנשלח לנסות את יעקב.

< קראו בקול את מקור 1:

מקור 1: בראשית לב, כד-כח.

וַיִּתֵּר יַעֲקֹב לְבָדוֹ וַיֵּאבֶּק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלֹת הַשָּׁחַר: וַיֵּרָא כִּי לֹא יָכֹל לוֹ וַיִּגַע בְּכַף יָרְכּוֹ וַתִּקַּע כַּף יָרְךְ יַעֲקֹב בְּהֶאֱבָקוֹ עִמּוֹ: וַיֹּאמֶר שְׁלַח־נִי כִּי עָלָה הַשָּׁחַר וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁלְּחֶךָ כִּי אִם בְּרַכְתִּנִּי: וַיֹּאמֶר אֵלָיו מַה שְּׁמֶךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב: וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב יֹאמַר עוֹד שְׁמֶךָ כִּי אִם יִשְׂרָאֵל כִּי שָׂרִיף עִם אֱלֹקִים וְעַם אַנְשִׁים וַתִּזְכָּל:

המלאך, שליח הקב"ה, מעניק ליעקב שם חדש. השם החדש כולל בתוכו את השורשים למילים 'שרית', כלומר, מאבק, 'ואלוקים', ושתי המילים כרוכות זו בזו בשמו החדש של יעקב. פעולותיו של יעקב כאשר הוא נאבק במלאך ה' – מתועדות בשמו החדש, 'ישראל'.

1. על מה עוד עשוי להעיד שמו של אדם? (לדוגמה, שמות משפחה כפולים, הקידומת "בן" או "בר" או "בת", שמשמעותם "צאצא של..."; "פון", שמשמעותו "ממקום זה"; "בן אברהם" פירושו צאצא של אברהם, או לעיתים גר, "סמית" משמעותו נפח, כנראה צאצא של משפחת נפחים, וכדומה).
2. הביטו בדף הפעילות ובהיסטוריה של שמכם. האם יש לכם שם שמזכיר משהו בשם "ישראל"? באיזה אופן?
3. התעמקו בהיסטוריה של שם משפחתכם. האם היה לכם בן משפחה שמסע חייו הוביל אותו לשינוי שמו? (לדוגמה, שינוי שם משפחה בעקבות הגירה, עברות שם או הפיכתו לשפה אחרת (שמואל < סמואל), הוספת שם משפחה בעקבות נישואין, וכדומה).
4. באילו מילים אפשר לתאר את מעשיו של יעקב כאשר הוא ניצב מול אתגר?

בכל יום אנו ניצבים מול אתגרים שונים, וחווים חוויות שמהם אנו לומדים. לחוויות אלה השפעה מתמשכת. לעיתים קורה לנו דבר משמעותי עד כדי כך שהוא מצדיק או מכריח שינוי של השם, ובכך נגלית השפעת אותו אירוע לעולם כולו.

מעניין לבחון כיצד המילים שבהן אנחנו משתמשים לתיאור אתגרים ומהמורות משקפות את הגישה שלנו לאותם אתגרים. אפשר "להתגבר" על האתגר, "להתעלות" מעליו, או "להתמודד" איתו. מדוע בהתייחסות לאתגרים אנחנו משתמשים בפעלים שרומזים על תזוזה, ותנועה? אתגרים וחוויות הם כמו מסע; אנחנו נוסעים למקומות שאינם המקום הטבעי שלנו. נכנסים לאתגר או חוויה מצד אחד, ויוצאים מצד אחר, והדברים אותם אנחנו למדים במהלך המסע הופכים לחלק ממי שאנחנו. אנו גדלים ומשתנים בגלל החוויות והאתגרים בהם אנחנו נתקלים, ולכן אנו מרגישים אחרי אתגר או חוויה שעברנו מסע.

חלק שני: שמות שטמונות בהם הבטחות (15 דקות)

ישנן דמויות מקראיות נוספות שעברו שינוי שם על ידי האלוקים. מאחורי כל שם כזה יש סיפור. נעיין שוב בספר בראשית, והפעם נפנה מבט לסבא ולסבתא של יעקב: לאברהם ושרה.

לפני שהפכו לסבא וסבתא – למעשה, עוד לפני שהפכו להורים – השמות של אברהם ושרה היו אברם ושרי. מדוע שינה הקב"ה את שמם?

< קראו בקול את מקור 2.

מקור 2: בראשית יז, א-ה.

וַיְהִי אֲבְרָם בֶּן תְּשַׁעִים שָׁנָה וַתִּשַׁע שָׁנָה וַיֵּלֶךְ אֵל אֲבְרָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי קָל שְׁלֹי הַתְּהִלָּה לְפָנַי וְהָיָה תְּמִים: וְאַתָּה בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינֶךָ וְאַרְבֶּה אֹתְךָ בְּמֵאֵד מְאֹד: וַיִּפֹּל אֲבְרָם עַל פָּנָיו וַיִּדְבֶּר אֵתוֹ אֱלֹקִים: לֵאמֹר: אֲנִי הִנֵּה בְרִיתִי אִתְּךָ וְהָיִיתָ לְאַב הַמּוֹן גּוֹיִם: וְלֹא יִקְרָא עוֹד אֶת שִׁמְךָ אֲבְרָם וְהָיָה שִׁמְךָ אֲבְרָהָם כִּי אַב הַמּוֹן גּוֹיִם נִתְּתִיךָ: וְהִפְרַתִּי אֶתְךָ בְּמֵאֵד מְאֹד

הקב"ה מבטיח לאברם שזרעו יגדל ויהפוך לעם. שמו של אברם מורכב מהמילים "אב" ו-"רם". הקב"ה מוסיף את האות ה' לשמו, ומשנה בכך את המשמעות של שמו ל"אב המון גוים".

< בקשו מאחד המשתתפים להקריא בקול את מקור 3.

מקור 3: בראשית יז, טו-טז.

וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים אֵל אֲבְרָהָם שְׁרִי אֲשֶׁתְּךָ לֹא תִקְרָא אֶת שְׁמָהּ שְׁרִי כִּי שְׁרָה שְׁמָהּ: וּבְרַכְתִּי אֹתָהּ וְגַם נָתַתִּי מִמֶּנָּה לָךְ בֵּן וּבְרַכְתִּיהָ וְהָיְתָה לְגוֹיִם מְלֶכֶת עַמִּים מִמֶּנָּה יְהוּי:

< קראו בקול את ההסבר המובא במקור 4.

מקור 4: הרב עדין אבן-ישראל שטינזלץ, פירוש לבראשית יז, טו.

"כי שרה שמה": השם שרי פירושו "נסיכתי" או "מלכתי השליטה". יחסת הקניין מצביע על הגבלה כלשהיא. כפי ששמו של בעלה השתנה משם של אדם פרטי לשם המתאר אותו כאב המון גוים, כך גם השם שרי, שמשמעותו נסיכתי או מלכתי, הפך לשרה, הנסיכה או המלכה של כולם.

הקב"ה מבטיח לשרי שהיא תלד בן, שיגדל לקהל עמים, וכי צאצאיה יהפכו למלכים. משמעות השם "שרי" הוא "נסיכתי" או "מלכתי השליטה" – כלומר, עבור אברם, זוהי אשתו האהובה, אבל היא שייכת לו בלבד. כאשר הקב"ה משנה את שמה ל"שרה" ומוסיף את האות ה' שאותה הוסיף גם לשמו של אברהם, מעתה היא לא רק הנסיכה של אברהם, אלא שרה לכל.

שמותיהם של אברהם ושרי אינם נטועים בעבר, אלא בעתיד. שמותיהם מייצגים תקוות לעתיד שעוד לא אירע. הואיל וההבטחה להפוך למשפחה חשובה כל כך מגיעה מהקב"ה, על אברהם ושרה להבטיח שהם ראויים לאותו כבוד. עליהם להתייחס לאחריות שניתנת להם, ולנהוג על פי המשמעות של השמות. שמותיהם מייצגים את התכונות האישיות שהקב"ה מבקש שירכשו להם.

< שאלו:

1. מה המשמעות של שם שמגלם בתוכו הבטחה?
2. התעמקו בשמכם. האם אחד משמתיכם הוא שם מקראי?
3. האם יש לכם שם שנובע מן ההיסטוריה המשפחתית שלכם?
4. האם יש לכם שם שמצביע על המקום שממנו הגיעה משפחתכם?

ההיסטוריה של שמותינו היא מסע בפני עצמו! לחלקנו יש שמות מקראיים; לאחרים שמות שהגיעו מארצות אחרות ומשפות אחרות. לרבים מאיתנו שם שמזכיר קרוב משפחה שנפטר. שמות משפחה משתנים לעיתים כאשר אנשים מהגרים למקום חדש, ולא רוצים ששםם יבלוט. כאשר משפחה משנה את שמה כדי להתאים לסביבתה, זהו סוג של מסע אל עבר עתיד חדש.

אפשר להתייחס במספר דרכים לשמות שבהם אחרים מכנים אותנו, ולשמות שבהם אנו מכנים את עצמנו. הכינויים שלנו משנים את נקודת המבט שלנו, ומשקפים את השינויים שאנחנו עוברים בחיינו.

סיכום (15 דקות)

נקרא יחד את הציטוט הבא מפרקי אבות, אוסף אמרות של חכמים שעברו מדור לדור.

מקור 5: פרקי אבות ה, כב.

בן בג בג אומר, הפוך בה והפוך בה, דכלא בה. ובה תחזי, וסיב ובלא בה, ומנה לא תזוע, שאין לך מדה טובה הימנה:

< שאלו:

1. למה מתייחס בן בג בג כאשר הוא אומר "הפוך בה?" במי?
2. מה המשמעות של "הפוך" בה?
3. האם הפוך בדבר מסייע במציאת משמעויות חדשות?
4. כיצד העמקה בשם ובהיסטוריה המשפחתית משנה את נקודת המבט שלכן, לאור הלימוד היום?

"הפוך בה והפוך בה" – בן בג בג מתכוון להעמקה בתורה, להבטחה בתורה מנקודות מבט שונות. זהו עיקרון חשוב ביהדות, שבא לידי ביטוי בקריאת התורה, שוב ושוב, בכל שבוע ובכל שנה. לימוד התורה אף פעם לא נגמר, תמיד יש מה ללמוד ולאן להעמיק.

יש דרכים רבות שבהן ניתן להבין את המסע האישי שלנו. בין אם בשמות שבהם אחרים מכנים אותנו ובין אם בנקודות מבט שונות, חשוב להתבונן בהיסטוריה שלנו ולהבין את המסע האישי שלנו, וכיצד שמנו משקף את השינויים והמהמורות בחיינו.

הערה למנחה: פעילות סיום מספקת הזדמנות להפנים את הרעיונות שנלמדו במהלך היחידה. בחרו באחת הפעילויות המובאות להלן, או בפעילות משלכם סביב נושא המסע. כל פעילות כוללת רעיונות מסכמים רלוונטיים.

פעילות 2: מזוודת הזיכרון שלי

הערה למנחה: פעילות זו מעודדת את המשתתפים ליצור מיצגים יצירתיים של זכרונות וחוויות שהם נושאים איתם. בהתאם לגיל ולרמת הנוחות בקבוצה, אפשר לשאול על אתגרים מסוגים מסוימים, למשל אתגרים בכיתה, או בבית, או אתגרים כלליים כמו מעבר דירה או לידת אח או אחות, ואפילו אבדן ושכול. בניית מזוודה של חוויות תסייע לתלמידים לראות כיצד ניסיון החיים הופך לחלק ממי שהם.

חומרים:

- עטים, לורדים, עפרונות צבעוניים לקישוט
- מספריים (אופציונאלי)
- דבק או סלוטייפ (אופציונאלי)
- נייר צבעוני (אופציונאלי)
- צורות גיאומטריות להעתקה (אופציונאלי)
- עותק של פעילות #2 לכל משתתף

הוראות:

1. כל משתתף יקבל את המזוודה המצוירת בדף הפעילות.
2. המשתתפים יגזרו, יציירו, ויקשטו צורות המייצגות זיכרונות וחוויות שאותם הם רוצים לשאת במזוודה שלהם. לדוגמא, תלמיד שעבר מבית ספר אחר אולי יגור וידביק צורה של ילקוט, ויכתוב בו את שם בית הספר החדש.
3. התלמידים ידביקו את הצורות במזוודה, או יציירו ישירות בתוכה.

< אחרי הפעילות, שאלו את הקבוצה:

1. מה מטרת המזוודה?
  2. אילו חפצים ארזתם במזוודה? מה אתם מעדיפים להשאיר מאחור?
  3. האם ארזתם זיכרון שהשפיע עליכם, ששינה אתכם? אם כן, מהו?
- החוויות שלנו מעצבות אותנו והופכות לחלק מאתנו. האתגרים הניצבים בפנינו, ההצלחות והכישלונות, הרגע שבו אנו לומדים דבר חדש, כל אלה מוסיפים נדבך למי שאנחנו. אנחנו נושאים את החוויות הללו במזוודת הזיכרונות שלנו. מדי פעם אנחנו פותחים את המזוודה ומוציאים זיכרון כדי לחוות אותו מחדש. לפעמים הזיכרונות נשכחים לחלוטין, ואנחנו משאירים אותם מאחור. זיכרונות אחרים נשמרים אבל לא חושבים עליהם לעיתים קרובות. לא חשוב מה אנחנו מרגישים לגבי החוויות – הן באות אתנו לכל מקום אליו אנחנו הולכים, והופכים לחלק ממי שאנחנו.

מסע אל השם שלי (יסודי)

דף מקורות

חלק ראשון: קבלת שם חדש

מקור 1: בראשית לב, כד-כח.

וַיֹּתֵר יַעֲקֹב לְבִדּוֹ וַיֹּאבֶקֶ אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר: וַיֵּרָא כִּי לֹא יָכֹל לָוּ וַיִּגַע בְּכַף יָרְכוֹ וַתִּקַּע כַּף יַרְךָ יַעֲקֹב בְּהַאֲבִקּוֹ עִמּוֹ: וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי כִּי עֲלֵה הַשָּׁחַר וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁלְּחֶךָ כִּי אִם בְּרַכְתֵּנִי: וַיֹּאמֶר אֵלָיו מַה שְּׂמֶךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב: וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב עוֹד שְׂמֶךָ כִּי אִם יִשְׂרָאֵל כִּי שָׂרִית עִם אֱלֹקִים וְעַם אַנְשִׁים וַתִּוְקַל:

חלק שני: שמות כהבטחה

מקור 2: בראשית יז, א-ה.

וַיְהִי אַבְרָם בֶּן תִּשְׁעִים שָׁנָה וַתִּשַׁע שָׁנָיִם וַיֵּרָא ה' אֵל אַבְרָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי קָל שְׂקִי הַתְּהַלֵּךְ לִפְנֵי וְהָיָה תְּמִים: וְאַתָּה בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינֶךָ וְאַרְבַּעַּה אֲוֹתָךְ בְּמֵאֵד מֵאֵד: וַיִּפֹּל אַבְרָם עַל פָּנָיו וַיִּדְבַּר אֵתוֹ אֱלֹקִים: לֵאמֹר: אֲנִי הִנֵּה בְרִיתִי אֵתְךָ וְהָיִיתָ לְאַבְרָם הַמִּזְוֶה: וְלֹא יִקְרָא עוֹד אֶת שְׂמֶךָ אַבְרָם וְהָיָה שְׂמֶךָ אַבְרָהָם כִּי אֲבִי הַמִּזְוֶה: וְהַפְּרִתִּי אֶתְךָ בְּמֵאֵד מֵאֵד:

מקור 3: בראשית יז, טו-טז.

וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים אֵל אַבְרָהָם שְׁרִי אֲשַׁתְּךָ לֹא תִקְרָא אֶת שְׂמֶהָ שְׂרִי כִּי שְׂרָה שְׂמֶהָ: וּבְרַכְתִּי אֹתָהּ וְגַם נָתַתִּי מִמֶּנָּה לָךְ בֵּן וּבְרַכְתִּיהָ וְהָיְתָה לְגוֹיִם מִלְּךָ עַמִּים מִמֶּנָּה יְהִיוּ:

מקור 4: הרב עדין אבן-ישראל שטינזלץ, פירוש לבראשית יז, טו.

"כי שרה שמה": השם שרי פירושו "נסיכתי" או "מלכתי השליטה". יחסת הקניין מצביע על הגבלה כלשהיא. כפי ששמו של בעלה השתנה משם של אדם פרטי לשם המתאר אותו כאב המזון גוים, כך גם השם שרי, שמשמעותו נסיכתי או מלכתי, הפך לשרה, הנסיכה או המלכה של כולם.

סיכום

מקור 5: פרקי אבות ה, כב.

בן בג בג אומר, הפך בה והפך בה, דלכלא בה. ובה תחזי, וסיב וכלה בה, ומנה לא תזוע, שאין לך מדה טובה הימנה:

פעילות 1: מהו שמי?

שמי הפרטי הוא _____

המשמעות של שמי היא / אני קרוי על שם _____

שמי הפרטי השני הוא _____

המשמעות של שמי השני היא / אני קרוי על שם _____

שם משפחתי הוא _____

שם המשפחה שלי מקורו _____

(שפה אחרת, ארץ זרה, וכו')

שמות כינויים ושמות חיבה:

1. _____

2. _____

3. _____

שמות של בני משפחתי שמקורם במקום אחר או שפה אחרת:

1. _____

2. _____

3. _____

השם האהוב עלי הוא _____ כי _____

